

ROSTRA ECONOMICA

INHOUD

	pag.
Redactioneel	1
Marginalia:	
Het Seminarium	2
Toegepaste Organisatie	2
J. Bolland, Ec.Drs.	2
Tegenstrijdigheden	R. Snoeker 2
Correcties	B. Stroboer 3
Mechanisch Model	W. v. d. Hoeven 4
Groningers en Vervangingswaarde	L. F. Kleijn 7
Faculteitsoverpeinzingen	J. C. P. A. v. Esch 9
Collegebloempjes	12
Voetnotenkunde en Citatologie	Prof. Dr. O. H. Wawelaar 13
Ontvangen litteratuur	15
Lijst van Geslaagden	16

AMSTELODAMUM

Typt uw scriptie

O.Z. ACHTERBURGWAL 212
T/O OUDEMANHUISPOORT
TELEFOON 43443

P. J. W. Rothert Docent Handelswetenschappen
BIESBOSCHSTRAAT 36 III - AMSTERDAM-Z. - TELEFOON 710941

Repeteert voor:

FINANCIËLE REKENKUNDE EN VOORTGEZET BOEKHOUDEN

Opleiding voor praktijkexamen boekhouden.

Nationale _____ Handelsbank n.v.

gevestigd te Amsterdam sinds 1863
Kapitaal en reserves f 66.200.000.—

De Nationale Handelsbank heeft een ervaring van bijna 100 jaar op het gebied van alle nationale en internationale bankzaken. De behartiging van Uw financiële- en handelsbelangen is in goede handen bij de Bank met eigen vestigingen in het buitenland, bij de Bank die verbindingen heeft met correspondenten over de gehele wereld.

Voor nationale en internationale financiering:

Nationale Handelsbank n.v.

gevestigd te Amsterdam sinds 1863

S-GRAVENHAGE - AMSTERDAM - ROTTERDAM

ROSTRA ECONOMICA

MAANDBLAD VAN DE STUDIEVERENIGING DER ECONOMISCHE
FACULTEIT VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Redactie: J. C. P. A. van Esch, R. Snoeker, A. Szász, Y. B. de Wit.
Gelieve stukken voor de redactie bestemd te zenden aan:
R. Snoeker, Roerstraat 54 hs Amsterdam-Z., tel. 72.81.28
Voor adreswijzigingen, advertenties, etc.: R. v. d. Berg, Frederik
Hendrikplantsoen 90¹, Amsterdam.

REDAKTIONEEL

Als paasei en aprilrop biedt de Redactie U dit maart-nummer aan.

De heer Stroboer geeft de oplossing van de puzzle, waarvoor liefhebbers zich na lezing van het vorige nummer geplaast zagen. Het bleek ons, dat men ook aan de V.U. aan economie doet. De heer W. v. d. Hoeven, student aan beide Amsterdamse universiteiten, geeft een exposé van de „egocentrie” die bij het onderwijs aldaar een grote rol schijnt te spelen.

Vervolgens treft U aan het Groninger Verraad van de heer L. F. Kleyn, naar U begrijpt reeds doctorandus. Welke praedocorale bedrijfseconomen snoeren hem de mond?

Redacteur van Esch werpt een blik terug.

Prof. O. H. Wawelaar betreedt een maagdelijk terrein.

Tenslotte wijzen wij er op, dat inzenders van artikelen althans aan de Redactie bekend moeten zijn. Wij verzoeken derhalve de schrijver van „De wolf en de zeven heertjes” zich aan ons te willen onthullen.

Marginalia *)

Het Seminarium

Hoewel het ons tot op heden niet gelukt is, officieel commentaar hierover los te krijgen, wijzen inlichtingen uit onofficiële doch doorgaans welingelichte bron er op, dat onlangs belangrijke veranderingen in het seminarium hebben plaatsgevonden. Reeds vorig jaar deed een naamswijziging de wereld versteld staan. (Seminarium voor Economische Wetenschappen in plaats van Seminarium voor Bedrijfshuishoudkunde).

Het aantal directeuren zou zijn uitgebreid tot vier: naast de hoogleraren Mey en v. d. Schroeff thans ook de professoren Delfgaauw en Goedhart. De dagelijkse leiding berust bij de heer J. Bolland. Het seminarium is in tweeën gesplitst: de sociaal-economische afdeling is toevertrouwd aan de doctorandus A. Heertje; op de bedrijfseconomische afdeling zit P. van Hoorn ec.drs. Voorts zou een schare studenten-assistenten zodanig over beide afdelingen zijn verdeeld, dat hun grensopbrengst hun grenskosten zou benaderen. Ook bij de verdeling van de ruimte is vermoedelijk deze maatstaf aangehouden.

Reeds lang vóór de verkiezingen werd in deze kolommen aangedrongen op een seminarium „op brede basis”. Wij juichen deze ontwikkeling in beginsel van harte toe. Het spreekt vanzelf, dat het uiteindelijk resultaat niet alleen van de opzet afhangt, maar bovenal van de mensen, die er werkzaam zijn. Vooral hierin wensen wij de herborene veel succes toe.

Toegepaste Organisatie

Het is denkbaar, dat voor hen, die de colleges Interne Organisatie hebben gevolgen doch het tentamen nog niet met

succes hebben afgelegd, de hiërarchische structuur van het Seminarium-nieuwe-stijl niet direct duidelijk is. Wanneer onze inlichtingen juist zijn, moet men dit zien als volgt. Aan de top de Directie, staande onder de Faculteit en boven de heer Bolland. Dan komt de heer Bolland. Onder deze de heren van Hoorn en Heertje (met daaronder de toegerekende studenten-assistenten). Ter contróle gaan wij thans weer naar boven. Boven de heer Heertje: prof. de Wolff; boven prof. de Wolff de Faculteit met daaronder de Directie. De cirkel is gesloten.

J. Bolland ec.drs.

Wanneer onze inlichtingen juist zijn, is de heer Bolland aan onze Faculteit een zéér belangrijk man geworden. Het lijkt dan ook gewenst, deze figuur hier nader te belichten.

Reeds in zijn kleuterjaren vielen zijn bizondere gaven aan zijn grootouders op. Zijn carrière heeft nadien aan hun verwachtingen ten volle beantwoord. Wanneer wij een karakterschets van hem zouden willen geven, zouden wij af moeten stappen van onze aloude traditie van niemand ooit iets goeds te zeggen. Dit zullen wij dus niet doen. Volstaan zij met vast te stellen, dat hij naast het geestelijk voedsel de culinaire geneugten niet versmaadt. Zijn organisatietalent, op gedenkwaardige excursies beproefd, zal hem in deze functie te stude komen, zijn diplomatieke gaven zo mogelijk nog meer.

Zo iemand, dan is de heer Bolland in staat, het vaak bezongen contact tussen studenten en hogere regionen tot stand te brengen.

*) Bedrijfseconomen gelieven hier te lezen „Integralia”.

Tegenstrijdigheden

Vrijdag 23 januari j.l. sprak in de aula der universiteit Prof. Dr. Walter Hallstein, voorzitter van de Commissie der Europese Economische Gemeenschap.

Het heeft geen zin nu nog een verslag te geven van zijn boeiende voordracht. Zij, die daarin geïnteresseerd zijn, worden verwezen naar Folia Civitatis van 31 jan. 1959. Schrijver dezès zou enkele aantekeningen willen maken bij uitspraak van de Duitse hoogleraar.

Fusie

Prof. Hallstein merkte bij de bespreking

van de kenmerken der E.E.G. op, dat zij niettegenstaande haar naam door en door een politiek iets is. De toelichting hierop luidde: „Er worden nl. noch ondernemers noch verbruikers gefusioneerd, doch de economische politiek van de landen afzonderlijk wordt gefusioneerd tot één geheel” 1).

Bij de voordracht werd de nadruk niet gelegd op **worden**. Daardoor staat de uitspraak tegenover de gangbare opvatting, dat de totstandkoming der E.E.G. wel leidt tot concentratie, fusie, etc. Deze opvatting

blijkt o.a. uit de publikatie Concentratie van bedrijven en Euromarkt, waarvan de redactie een bespreking in dit blad heeft opgenomen.

Bescherming

Prof. Hallstein achtte het noodzakelijk, dat bij de totstandkoming van de „Binnenmarkt“ (interne markt) europees gedacht wordt en de deelnemers er geen chauvinistische visie op na houden. In een vorig jaar te Rotterdam gehouden rede riep hij de europese solidariteit te hulp om te zorgen, dat... ook de Duitse Noordzeehavens worden geholpen, omdat ze door de verdeling van Duitsland veel van hun vroegere achterland hadden verloren. Ook hier lijkt mij enige tegenstrijdigheid in uitlating en, wat ernstiger is, in standpunt te bestaan. Terecht is er van Nederlandse zijde in het Europees Parlement te Straatsburg kritiek op geuit. Betoogd werd o.a.:

„Door de gemeenschappelijke markt wordt de handelsbalans van Nederland nog ongunstiger dan die reeds was. Duitsland is in het voordeel, daar het de grondstof kolen voor de zware industrie in overvloed bij huis heeft. Nederland is in dit opzicht minder gunstig bedeed door de natuur. Dit nadeel hebben wij in de Euromarkt genomen, maar het natuurlijk voordeel van Nederland is, dat het gunstiger gelegen is voor het vervoer, dank zij zijn grote havens aan zee en aan de Rijnmond. Nu moet Duitsland ons dat natuurlijke voordeel ten volle gunnen.“

Bovendien zou men kunnen stellen, dat deze bescherming niet in overeenstemming is met de door Prof. Hallstein bepleite vrije concurrentie als positieve doelstelling van de E.E.G.

R. Snoeker

1) Letterlijk overgenomen uit één der dagbladen.

Correcties

In de vorige uitgave van Rostra zijn in het artikel „Over het elasticiteitsbegrip“ een aantal drukfouten geslopen.

1. Er vond plaats een verwisseling van

Voorbeelden:

bladz. 3 : $p\Delta x - x\Delta p - \Delta p\Delta x > 0$, moet zijn $p\Delta x - x\Delta p - \Delta p\Delta x < 0$, enz.

„ 4 : $\frac{dx}{dp} < 0$ „ „ $\frac{dx}{dp} < 0$.

„ 5 : $\frac{do}{dp} < 0$ „ „ $\frac{dO}{dp} < 0$, enz.

„ 6 : $\frac{do}{dx} = 0$ „ „ $\frac{dO}{dx} = 0$.

2. „ 4 : (6) moet worden: $-\frac{p}{x} \frac{dx}{dp}$

3. Bij figuur II : $E_x = tg\alpha = tg\beta$, moet zijn $E_x = -tg\beta = tg\alpha$

4. Op bladz. 5 II : $E_x > 1$ „ „ „ $E_x < 1$

$\frac{do}{dx} > 0$ „ „ „ $\frac{dO}{dx} < 0$

B. Stroboer

Mechanisch model

In toenemende mate maakt men in de economie gebruik van modellen om bepaalde functionele verbanden aan te tonen ofwel om tot ogenschijnlijk minder voor de hand liggende conclusies te komen. In wezen is het construeren van een model niets anders dan het expliciet formuleren van een aantal veronderstellingen betreffende de data en de relaties tussen de relevante grootheden, waarna de conclusies consequent volgen.

De mathematische vorm van deze modellen levert soms moeilijkheden op voor niet-wiskundig-geschoolden, zodat hun inzicht niet wordt verdiept. De heer A. W. Phillips van de London School of Economics zag in de genoemde moeilijkheden aanleiding tot het construeren van een mechanisch model. Het resultaat van zijn inspanning, een vernuftige constructie van plastic buizen, schuiven, vlotters en enige electromotoren, is een hydraulisch model dat de economische kringloop en haar complicaties aanschouwelijk kan maken.

Het model heeft een tweetal in het oog springende verdiensten: degene die de economische theorie beheerst kan de verichtingen volgen en zo zijn inzicht verdiepen, de leek daarentegen wordt door de gecompliceerdheid met stomheid geslagen, hetgeen het aanzien van de economische wetenschap slechts kan verhogen.

Met de National Income Flow Demonstrator, ook wel Ecocirc genoemd, kan, zoals de naam reeds zegt, worden gedemonstreerd hoe het nationaal inkomen in de verschillende sectoren van een economie gevormd en besteed wordt.

De student die verzocht een demonstratie met de „Egocentric” bij te mogen wonen moest naar elders verwezen worden.

We zullen nu trachten aan de hand van de tekening een gedeeltelijk technische, gedeeltelijk economische beschrijving te geven. Het gezoem van de pompen en het monetair geruis van de rode circulatievloeistof laten wij aan de fantasie van de lezer over.

De in de tekst vermelde cijfers verwijzen naar de tekening.

Er zijn twee reservetanks, via de drempels (12) en (13) met het systeem te verbinden. In het systeem zijn de volgende tanks aanwezig: de M1-tank waarin zich de transactieliquiditeiten bevinden, de M2-tank die de idle balances bevat en de M3-tank die de liquiditeiten in het bezit van het buitenland bevat. De grafiek linksboven registreert de grootte van het nationaal inkomen, de grafiek rechtsboven de rentestand, de importen en de exporten. Beide grafieken bewegen van links naar rechts, waardoor het tijdsverloop tot

uitdrukking komt. Op de gebruikte tijdseenheden komen we nog terug. In de tanks bevinden zich vlotters die de hoogte van het vloeistofpeil relateren met de relevante grootheden in het systeem. De doorstroomcapaciteit van de buizen wordt door een aantal schuiven geregeld. De gebruikte functies, bestaande uit een plastic plaat met een groef, brengen de verticale bewegingen van de vlotters over op de horizontaal beweegbare schuiven.

Tank M1 bevat de transactieliquiditeiten. De tijd waarin deze éénmaal circuleren, $M1/Y$, is de inkomensvoortplantingsperiode. Deze is de standaard-tijdseenheid. Daar zowel $M1$ als Y evenredig zijn aan de hoogte van het vloeistofpeil in M1 is de inkomensvoortplantingsperiode evenredig aan de lengte van de tank. De rechterwand van deze tank, en daarmee de periode, is regelbaar.

De hoogte van het vloeistofpeil geeft via een vlotter de grootte van het nationaal inkomen weer.

Stel dat de economie in evenwicht verkeert, dat dus voldaan is aan de evenwichtsconditie

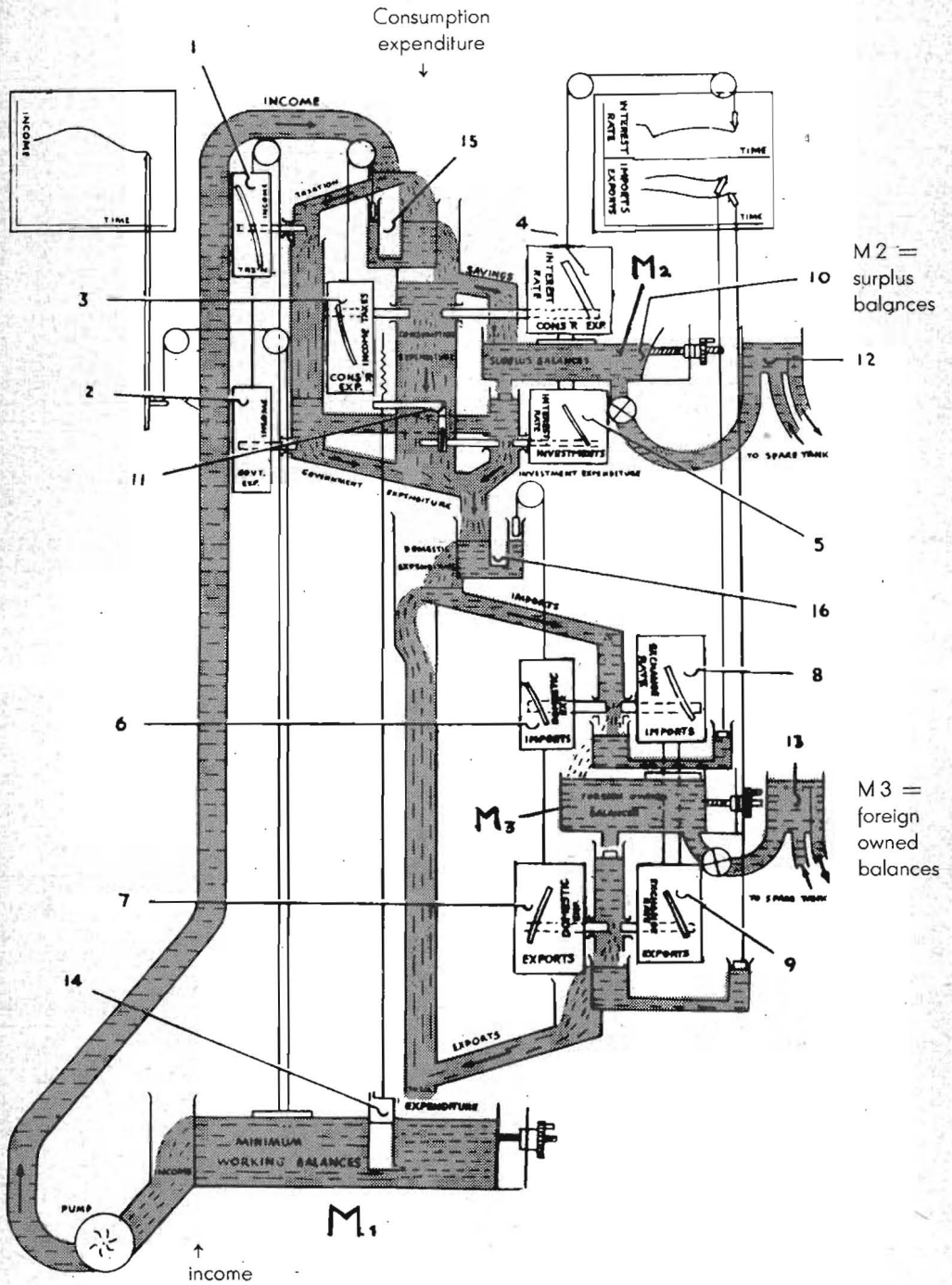
$$C + S + B + M = C + I + O + X$$

waarbij geldt: C = consumptie; I = investeringen; S = besparingen; B = overheidsinkomsten; O = overheidsuitgaven; X = exporten; M = importen.

De essentie van deze conditie ligt in de gelijkheid van verdiend en beschikbaar inkomen, welke alleen mogelijk is indien het inkomen van periode tot periode gelijk is. In de loop van het betoog zullen we deze evenwichtsconditie steeds ruimer interpreteren, en haar tenslotte laten vervallen. We maken hier de volgende rigide nevenveronderstellingen, die de demonstratie vergemakkelijken maar geenszins essentieel zijn voor het evenwicht van de economie: $O = B$; $I = S$ en $X = M$.

Voorlopig gaan we uit van een gesloten economie. Grafiek (1), de nat. inkomens/belastingen-functie, bepaalt welk deel van het nationaal inkomen de overheid ten deel valt, de kromming van de curve wijst op progressie. Zij wordt evenals grafiek (2), die de relatie nat. inkomens/overheidsuitgaven weergeeft, bewogen door een vlotter in de M1-tank. De overheidsuitgaven worden inkomensinelastisch verondersteld. De progressie der overheidsinkomsten behoeft niet te leiden tot verstoring der conditie $O = B$ daar het nationaal inkomen in de tijd gelijk blijft.

De omvang der consumptie wordt bepaald door functie (3), weergevend het verband tussen belastingen en consumptie. De consumptie vertoont een „lag” t.o.v. het inkomen. Deze lag wordt ge-

vormd door de tijd die verloopt tussen het verdienen en het beschikbaar zijn van het inkomen. Deze Robertson-lag is gelijk aan de inkomensvoortplantingsperiode, welke in dit model als tijdseenheid fungeert. Mechanisch komt hij als volgt tot stand: reservoir (15) staat in verbinding met het grote reservoir Y-B. Een electrisch contact wordt gesloten zodra de vloeistof in het kleine reservoir een bepaald peil bereikt. Hierdoor wordt een servomotor in werking gesteld die grafiek (3) op de juiste hoogte instelt. Het toevoerkanaal is regelbaar.

De consumptie wordt ook geregeld door de functie rentestand/consumptie (4). Dit verband kan men leggen middels de liquiditeitsvoorkeur. De omvang van B en C is nu bepaald en daarmee de omvang van S.

We veronderstelden gelijkheid van I en S, O en B, in dit geval zal de hoeveelheid idle balances gelijk blijven, evenals de rentestand (4).

De omvang der investeringen wordt bepaald door grafiek (5), die het verband aangeeft tussen de investeringen en de marginal efficiency of capital. Acceleratorinvloeden komen tot stand via vlotter (14) en hefboom (11). Deze laatste is verstelbaar, zodat verschillende acceleratorwaarden kunnen worden ingevoerd.

Onder de gegeven veronderstellingen is er een stationnaire toestand.

Om de dynamische relaties beter tot hun recht te laten komen nemen we nu aan dat

$$C+S+B=C+I+O, \text{ doch } I \neq S; O \neq B.$$

Aannemend dat de multipliereffecten van I en O gelijk zijn zal het nationaal inkomen niet veranderen indien $O-B=S-I$ en indien er geen creatie of vernietiging van liquiditeiten plaats vindt. Nu treedt het rentemechanisme in werking. Een autonome vergroting van de overheidsuitgaven zal de idle balances doen afnemen, de rentestand stijgt, de consumptie neemt af, de besparingen nemen toe (4), de investeringen nemen af (5) en het evenwicht wordt hersteld.

Bij dit proces is de liquiditeitsvoorkeur gegeven; deze komt tot uitdrukking in de vorm van de rechterwand van de M2-tank (10). Deze wand is verstelbaar, zodat men veranderingen van liquiditeitsvoorkeur kan bewerkstelligen.

Wil men de rentestand constant houden dan zijn er twee mogelijkheden. De eerste bestaat in het manipuleren van de liquiditeitsvoorkeurve, een weinig realistisch geval. Het inkomensevenwicht wordt doorbroken doordat de active balances in omvang fluctueren. Een tweede mogelijkheid bestaat in wijziging van de geldhoeveelheid door geldcreatie of vernietiging.

De M2-tank wordt nu verbonden met

de reservetank. De verticaal verstelbare overloop (12) wordt geopend en op een zodanige hoogte ingesteld als overeenkomt met de gewenste rentestand: overschotten in de M2-tank vloeien weg, tekorten worden aangevuld.

Het aantal te demonstrenen effecten wordt aanzienlijk uitgebreid, we noemen slechts multipliereffecten, monetaire en budgetaire overheidspolitiek, etc. Bezien we nu het geval van een open economie, waarin $C+S+O=C+I+B$ en $M=X$.

In het model bestaat er een tijdsverschil tussen binnenlandse en buitenlandse transacties; dit dient slechts om demonstratie te vergemakkelijken.

De importen zijn een functie van de binnenlandse uitgaven, grafiek (6). Op de hier aanwezige lag is het bij (15) geschrevene van toepassing. We nemen aan dat de exporten inkomensinelastisch zijn.

De wisselkoers komt tot stand door de vraag naar en het aanbod van de eigen valuta in het buitenland. Op haar beurt beïnvloedt de wisselkoers weer de importen en de exporten, middels de grafieken (8) en (9). Daar het model geen buitenlands kapitaalverkeer kent brengt het koersmechanisme automatisch herstel van betalingsbalansevenwicht, wanneer het evenwicht op de lopende rekening hersteld wordt. Een tweetal vlotter brengt de registratie van importen en exporten op de grafiek rechtsboven tot stand.

Het is mogelijk de wisselkoers te "peggen" door de overloop (13) te openen en op de gewenste koers in te stellen. Onevenwichtigheden op de betalingsbalans kunnen nu de omvang van het nationaal inkomen beïnvloeden. Wanneer de conditie $C+S+B=C+I+O$ niet meer geldt kunnen de verstoringen nog ernstiger worden. We zullen dit nog toelichten met behulp van een complexe multiplier.

*

Na de summierende voorgaande beschrijvingen is het wellicht juist een meer algemene opmerking te maken over datgene waartoe het model in staat is. Ofschon de ontwerper bepaalde veronderstellingen in de constructie verwerkte, bijv. de typisch Keynesiaanse liquiditeitsvoorkeurve, is toch de opzet geweest velerlei economische relaties demonstabel te maken. Wanneer men met het model werkt heeft men de keuze uit een groot aantal veronderstellingen, men is vrij vorm en positie der functies te kiezen of men kan bepaalde onderdelen buiten werking stellen; de enige beperking vormen de mechanische mogelijkheden.

Het model geeft geen verklaring, het demonstreert slechts wat men op grond van de veronderstellingen mag verwachten. Het kan ook niet de juiste kwantitatieve verhoudingen weergeven, al meent de ontwerper dat een minimale afwijking

van 5 % mogelijk is. Van belang is echter dat de richting waarin de grootheden zich bewegen wordt aangeduid, de feitelijke grootte van deze bewegingen is van minder belang.

Ten besluite zullen we toelichten hoe een complexe multiplier gedemonstreerd kan worden.

We gaan weer uit van de reeds eerder omschreven evenwichtssituatie. De wisselkoers is vast en de rentestand is constant d.m.v. een elastische geldvoorziening.

De multiplier heeft de volgende vorm:

$$\frac{dl(1-m)}{(1-c)(1-t)}$$

Hierin is:

m: de marginale importquote (6)

t: de marginale belastingquote (1)

c: de marginale consumptiequote (3)

Een éénmalige autonome vergroting der investeringen zal het proces doen aanvangen. Gegeven de eerdergenoemde evenwichtsconditie kan een vergroting van I slechts tot stand komen door een vermindering der idle balances, welke gelijktijdig door geldschepping wordt gecompenseerd (constante rentevoet).

De hierdoor ontstane vergroting van de binnenlandse uitgaven zal een importstijging tot gevolg hebben, de omvang van deze stijging is afhankelijk van m. We

nemen aan dat de investering slechts een inkomenseffect heeft (zoals ook Keynes veronderstelt); de export blijft nu onveranderd.

Het resulterende tekort op de betalingsbalans zal het nationaal inkomen doen dalen. Het evenwicht zal pas worden hersteld wanneer tengevolge van de inkomensdaling de importen weer aan de exporten gelijk zijn. Per saldo is in eerste instantie het nationaal inkomen toegenomen. In de nu volgende periode komt het bij te initiële investering verdiende inkomen beschikbaar. (Men lette op hetgeen gezegd werd n.a.v. de gelijktijdigheid van binnenlandse en buitenlandse transacties) Het inkomen is toegenomen, de belastingen zullen progressief (1), de consumptie degressief toenemen (3). Bij de overheid ontstaat nu een budgetair overschot. Ook zijn de besparingen toegenomen. Handhaving van de rentevoet is nu slechts mogelijk door vernietiging van liquiditeiten. Op welke wijze dit geschiedt blijve hier buiten beschouwing, in ieder geval vindt er een daling van het nationaal inkomen plaats.

Na verloop van enige inkomensvoortplantingsperioden zal het nationaal inkomen tot zijn oorspronkelijke omvang zijn teruggekeerd, zoals ook te verwachten is wanneer men afziet van het capaciteits-effect van de investeringen.

W. van der Hoeven

Enige vriendelijke woorden over de Groningers en sombere conclusies met betrekking tot de vervangingswaarde

„De waarde van een goed is de kwantitatieve voorstelling van de betekenis, die het goed heeft voor het welvaartsstreven van de bezitter of gegadigde”.

Voor de ondernemer wordt dit „de betekenis, die het goed heeft voor zijn inkomensstreven”.

Dit zijn de definities, die worden gehanteerd door Prof. Limpert en Prof. A. Mey, en hierop verderbouwend komt men tot de gecoördineerde begrippen opbrengstwaarde en vervangingswaarde, waarvan de laagste de waarde van het goed weergeeft.

De vervangingswaarde geeft dus de betekenis weer, die het goed voor de ondernemer heeft op het moment van waarderen (bijv. het kritisch moment van de ruil, het moment van balansopmaken), indien deze lager ligt dan de opbrengstwaarde.

Volgens de Amsterdamse School is dit

gelijk aan het offer, dat onze ondernemer zich zou moeten getroosten (econ. onvermijdbaar), indien hij het goed op het betreffende moment zou vervangen; dus bepaald door de techniek en de prijzen op de productiemiddelenmarkten op dat moment.

Dit lijkt logischer dan het is.

Voor productiemiddelen als electriciteit gaat het ongetwijfeld op. Dit kan echter in het algemeen niet gezegd worden ten aanzien van de duurzame productiemiddelen. Verwijzend naar de fraaie definitie, die aan het begin van dit verhaaltje staat, moeten we constateren, dat de huidige prijs geen directe betekenis voor de ondernemer heeft. De vervangingswaarde van de werkeenheden van een duurzaam productiemiddel, die, economisch, overgegaan zijn in een eindproduct, wordt **voor de ondernemer** bepaald door de prijs op het moment, dat vervanging rationeel is, aangezien deze de be-

tekenis weergeeft, die die werkeenheden voor zijn inkomensstreven hebben (voor zover natuurlijk vervangingswaarde < opbrengstwaarde).

En het is best mogelijk, dat vervanging eerst over enige jaren of enige tientallen jaren verantwoord is.

In de kop staat iets over Groningers en die komen dan ook nu ten tonele.

Iedere enigszins gevorderde student weet, dat enige grondslagen van de Amsterdamse theorieën op nog geen 200 km van Amsterdam, nl. in Groningen, met de voeten worden getreden.

Eén van de grootste bezwaren tegen de daar gehuldigde opvattingen is, dat voor de waardering wordt uitgegaan van de vervangingsprijs, dus de prijs waartegen in de toekomst werkelijk wordt vervangen, en niet van de vervangingswaarde (= huidige marktprijs).

Dit wordt in Amsterdam afgewezen, aangezien bij deze opvatting niet wordt gekeken naar „Wat is de waarde van het goed?“, maar naar het financieringsvraagstuk: „Op welke wijze verkrijg ik de middelen om over enige tijd een nieuw duurzaam productiemiddel aan te schaffen?“

De oplettende lezer zal ongetwijfeld hebben bemerkt, dat de vervangingsprijs van de Groningers, mits het tijdstip van vervangen rationeel gekozen wordt, overeenkomt met hetgeen wij hebben genoemd „de vervangingswaarde voor de ondernemer“ en dat bij ons berustte op een betoog, waarbij het probleem als waarderingsprobleem en niet als financieringsprobleem werd gesteld.

Slaat men onbevooroordeeld een blik in bijv. het „Leerboek der Bedrijfseconomie“ dl. I van Prof. Dr. J. L. Mey (7e dr., 1951), dan blijkt, dat ook daar wel degelijk wordt uitgegaan van de definitie van waarde. Ik verwijs naar p. 29 van voornoemd boek.

Onjuist is naar mijn mening één der conclusies, die volgens Prof. A. Mey uit Limberg's theorie volgen en die luidt:

„De waarde van de zaken binnen de bedrijfshuishouding moet, met inachtneming van verplaatsingskosten, overeenstemmen met de waarde van die zaken in het maatschappelijk verkeer“ (zie „Enige kritische beschouwingen over de leer van de organische winstcalculatie“ p. 300 van „25 jaren MAB“).

De huidige waarde op de markt van een bepaald productiemiddel heeft voor de ondernemer, waarvoor vervanging op dit moment irrationeel zou zijn, slechts indirecte betekenis.

Indirecte betekenis, aangezien de huidige ontwikkeling op de markt één van de factoren vormt, waarmee hij rekening moet houden bij het schatten van de toekomstige vervangingsprijs en een indicatie

vormt van de te verwachten ontwikkeling op de afzetmarkt.

Vervangingswaarde buiten het bedrijf ≠ vervangingswaarde voor de ondernemer.

Ter verduidelijking: Een vijl in de gevangenis heeft een andere waarde dan een vijl buiten de gevangenis. Ook hier geen contact met de markt, zij het primair om andere dan economische redenen.

Wanneer men een essentieel stukje fundament sloop, valt ook hetgeen hierop rustte in elkaar. In dit geval een stukje Amsterdamse School.

En zoals we zullen zien is hetgeen we er voor in de plaats kunnen stellen schamel.

Aardig is natuurlijk, dat de ondernemer, die maar zorgt, dat hij onze vervangingswaarde steeds bij de ruil ontvangt, zijn bedrijf in stand kan houden (voor zover hij tenminste geen waarden verspilt), hetgeen bij de Amsterdamse School niet kan zonder extra maatregelen.

Het is ook niet anders dan logisch, dat de ondernemer, die zijn opofferingen goed gecaluleerd heeft en niet verspilt, kan vervangen zonder bij stijgende prijzen extra middelen aan te hoeven trekken.

Verder moeten onze conclusies somber zijn. Vormt de huidige marktprijs een gegeven, de toekomstige gaat schuil in de nevelen der toekomst.

Voor de productiemiddelen, waarbij vervanging bij benadering continu geschiedt, vormt de huidige marktprijs een aardige benadering.

Of we kunnen spreken van „bij benadering continu“, hangt af van de plaats, die het betreffende goed in onze kostprijs inneemt en de fluctuaties, waaraan de prijs van het goed onderhevig is.

Dit kan zelfs gelden voor duurzame productiemiddelen, indien het bedrijf maar een groot aantal exemplaren van een bepaalde machine heeft en de leeftijdsopbouw enigszins een „harmonische diversiteit“ vertoont.

Stel dat onze ondernemer „perfect foresight“ heeft. Dan zijn we nog niet uit de moeilijkheden, aangezien we subjectieve kostprijzen verkrijgen, die slechts bruikbaar zijn voor de prijsstelling. Bijv.: A en B hebben identieke ondernemingen, die ieder zijn uitgerust met 1 ex. van de essentiële machine X, die, abstraherend van techniek- en smaakveranderingen, 10 jaar meegaat.

Op het ogenblik kost X 100 en men verwacht voor de toekomst jaarlijks een prijsstijging van 10.

Dit zijn de calculaties van het bedrijfsschap en deze worden door de ondernemers gebruikt bij het berekenen van hun kostprijzen. Het enige verschil tussen de beide ondernemingen is, dat A's X

5 jaar oud is en B juist een nieuwe X heeft aangeschaft.

En dus staan in A's kostprijzen de werkeenheden van X tegen 150 opgenomen en in B's kostprijzen tegen 200.

Het kan best zijn, dat op deze wijze B's kostprijzen boven de afzetmarktprijzen liggen. Een dergelijke kostprijs vormt dan ook geen geschikt instrument om de prijs te beoordelen.

Naarmate B's X ouder wordt, zouden zijn kostprijzen relatief gunstiger worden.

Dit voorbeeld was weinig realistisch. Veelal zal B andere duurzame productiemiddelen bezitten, die bijna versleten zijn en waarvan de prijzen eveneens stijgen, terwijl A nieuwere uitvoeringen van die productiemiddelen heeft, zodat hun kostprijzen toch ongeveer gelijk zijn.

Mocht zich echter een geval voordoen, dat qua geprononceerdheid overeenkomst vertoont met het voorbeeld, dan boet de kostprijs (op het moment van de prijsstelling) aanmerkelijk in aan waarde als factor bij de prijsstelling.

Slechts het te verwachten toekomstig verloop van verkoopprijzen en kostprijzen blijft als factor over.

Wel kan de ondernemer nagaan of zijn onderneming volgens de gegevens van

dat moment een „long run” sub-marginale, marginale of super-marginale plaats in de markt inneemt, door de marktprijs of marktprijzen te toetsen aan een „kostprijs”, waarbij de invloed van de al dan niet gunstige leeftijd van zijn machinepark (voor zover betrekking hebbend op het tijdstip van vervanging) t.o.v. zijn concurrenten wordt uitgeschakeld en bij de bepaling waarvan in dezelfde mate theoretisch ontoelaatbare verdeelsleutels en andere calculatiefouten worden gemaakt als in de betreffende bedrijfstak nu eenmaal gebruikelijk is.

Inplaats van de fraaie qua grootte vaststaande „kostprijs” van de Amsterdamse School is een kostprijs gekomen, waarbij de waarden der werkeenheden van de duurzame productiemiddelen van toekomstverwachtingen afhankelijk zijn en die t.a.v. de prijsstelling slechts beperkte betekenis blijkt te hebben.

Hetgeen jammer is.

Degenen, die met betrekking tot het bovenstaande nog uitkomst zien voor de Amsterdamse School, oude stijl, worden verzocht de pen te trekken en het resultaat aan de redactie van Rostra te zenden ter plaatsing in het volgende nummer.

L. F. Kleijn

Faculteitsoverpeinzingen

Wie de ontwikkeling binnen onze Faculteit gedurende de laatste tien jaar overziet, is geneigd een balans op te maken. Het docentencorps breidde zich uit, het aantal studenten bleef groot tot zeer groot en in die studie-inrichting werden vele veranderingen aangebracht. Naast verlichtingen werd het program op enige onderdelen verzwaaard.

De beperking van de geldigheidsduur van de tentamens was geen grote verzwarende. In geval van militaire dienst wordt altijd en bij bijzondere omstandigheden veelal de termijn verlengd.

Eerstejaarstoets

Het instellen van de eerstejaarstoets wog zwaarder. Als compensatie werd het college statistiek van het eerste naar het tweede jaar verschoven, maar dit is geen verlichting te noemen. De bedoeling van de eerstejaarstoets is geweest de student in het eerste jaar reeds kennis te laten maken met de eigenlijke theoretische economie; tevens dient de toets als een zeef, voor studenten en Faculteit. Met boekhouden en de propaedeuse wiskunde vormt de toets een propaedeutisch examen. Het is een gelukkige gedachte ge-

weest, hiervan geen echt examen te maken zoals in Rotterdam het geval is. Dit zou een opeenhoping van werk betekenen, die aan het effect van deze eerste kennismaking met de economische studie afbreuk zou doen. De Faculteit is hier echter niet consequent geweest door de tentamendata voor de propaedeutische vakken vlak na elkaar te plaatsen. Bij het voorbereiden van een groepje eerstejaars voor de toets is mij gebleken, dat ze enkele weken tevoren nagenoeg nog geheel moesten beginnen, omdat de wiskunde- en boekhoudlessen teveel tijd vroegen. Veel juist zou het zijn, de eerstejaarstoets onmiddellijk na de paasvakantie af te nemen, vlak voordat de derde college-termijn begint. Indien de SEF-studiegroepjes bij het begin van de kerstvakantie gevormd zouden worden, zou na een voorbereiding van ongeveer vier weken in de paasvakantie het resultaat waarschijnlijk beter zijn dan nu het geval is. Er blijft dan ruimschoots tijd over voor de andere propaedeutische examens.

Waarom aan onze Faculteit geen boekhoudlessen worden gegeven voor het propaedeutisch tentamen heb ik nooit begrepen. In deze tijd van een toenemend

aantal studenten, die op een beurs of voorschot studeren, betekent het volgen van een boekhoudcursus een aanzienlijke financiële last.

Werkcolleges

De werkcolleges in de doctoraalstudie werden ingevoerd op verzoek van de studenten. Een compensatie hiervoor vormde het afschaffen van de testimonia voor die hoofdvakken, waarin geen tentamen zou worden afgelegd. Tevens werd de mogelijkheid tot specialisatie enigszins vergroot door het afschaffen van de verplichting tot het schrijven van een scriptie over een sociaal- of bedrijfseconomisch onderwerp al naar de student in een even of oneven jaar aankwam.

De werkcolleges zijn door de hoogleraren op nogal uiteenlopende wijze ingericht. Sommige werkcolleges worden om de veertien dagen gehouden, andere slechts incidenteel. Op sommige wordt hard gewerkt, op andere doet niemand iets. Enige hoogleraren stellen de eis, dat iedere deelnemer een inleiding houdt en eventueel ook een verslag maakt. Er is ook een werkcollege, waarop niemand ooit een inleiding houdt. Gezegd moet worden, dat de bedrijfseconomische werkcolleges — zo ze al gehouden worden — ver ten achter staan bij de sociaal-economische.

Wat is het ideale werkcollege? Op dit college wordt gewerkt door hoogleraar en studenten. Iedere deelnemer dient eenmaal een inleiding te houden — mondeling of schriftelijk — en een verslag te maken. De hoogleraar waardeert de verrichtingen van elke deelnemer en tezamen met het tentamen- of examenjudicium komt zo een eindjudicium tot stand, dat op het administratiebriefje vermeld wordt. De student moet een keus kunnen doen uit een veelheid van onderwerpen of publicaties, wil hij con amore een inleiding voorbereiden. De hoogleraar dient zeker niet eenzijdig het onderwerp vast te stellen.

Om de geschetste gang van zaken mogelijk te maken, moeten er voldoende werkcolleges gehouden worden. In een jaar wordt gedurende 26 weken college gegeven. Indien om de twee weken een werkcollege plaats vindt, kunnen op zijn hoogst 13 studenten een inleiding houden. De praktijk wijst uit, dat het aantal deelnemers de dertien te boven gaat. De oplossing hiervoor is aldus: voor een groot tentamen wordt vereist, dat een student in het eerste jaar college loopt en in het tweede jaar het werkcollege volgt, dat iedere week gehouden wordt. Ongetwijfeld zal dit meer tijd van de docenten vergen, maar anderzijds de vorming en voorbereiding van de studenten tot „zelfstandige beoefening der wetenschappen” bevorderen.

Dit laatste komt ook tot uiting in de vrije keuze der bijvakken. Dat een student, die „enig ander vak uit de vakken ener andere faculteit” kiest, soms toch verplicht is twee economische bijvakken te doen, is te aanvaarden. Moelijker wordt dit met de eis „dat het examen steeds zal moeten lopen over de helft der vakken”. Juist de keuze uit de veelheid der bijvakken kan de voorkeur van de student tot uitdrukking brengen en meestal zal zijn zelfwerkzaamheid hierbij groot zijn. Verzwaring van het doctoraal examen heeft echter een averechts effect. Indien de Faculteit vreest, dat de voorbereiding der hoofdvakken in het gedrang komt door het kiezen van teveel bijvakken, moet een beperking tot bv. ten hoogste vier bijvakken worden ingevoerd zonder dat het examen verzwaard wordt.

Stage

Werd het verrichten van een stage aanvankelijk aanbevolen, spoedig werd dit verplicht gesteld, waarbij de eisen te stringent gesteld en gehanteerd werden en worden. Juister zou het zijn, het verrichten van stages in het buitenland te bevorderen. Een AIESEC is voorhanden. Waarom niet een buitenlandse stage of studiereis verplicht gesteld zoals in Sectie A van de PSF? De discriminatie van enkele kopopleidingen dient te verdwijnen. Waarom een accountantsstage wel erkend en niet bv. het gedurende een half jaar verrichten van field work op Nieuw Guinea voor studenten die de colleges van prof. van der Kolff volgen? Gaat het bij de stage plotseling niet meer om de vorming en voorbereiding tot „zelfstandige beoefening der Wetenschappen”? Dit toch is volgens de Hoger Onderwijswet één van de twee doelstellingen van het hogere onderwijs.

Studieduur

Bij mijn weten is de gemiddelde studieduur momenteel 7 jaar en 2 maanden. Wanneer de doctoraalstudie gemiddeld 3 jaar en 2 maanden in beslag neemt, blijft voor de kandidaatsstudie 4 jaar als gemiddelde over. Toch vermeldt de leidraad voor de kandidaatsstudie van oktober 1958, dat met het kandidaatsexamen „blijkens de ervaring gemiddeld circa 3 jaren zijn gemeoid”.

Als pogingen, de studieduur te verkorten kunnen genoemd worden het halveren van de verplichte bedrijfseconomische kandidaatsscriptie en de verschuiving van een gedeelte van de leer van de financiering naar de doctoraalstudie. De eerstejaartstoets is weliswaar een verzwaring, maar dit wordt gecompenseerd, wanneer hierdoor het voorbereiden van de hoofdvakken minder tijd in beslag neemt. Middelen om de studieduur te verkorten, moeten in de kandidaatsstudie gezocht wor-

Wereld achter het dagelijkse

Het is de triomf van de wetenschap, dat ze ons de diepste oudheid weet te ontsluiten en tegelijk het gordijn van de toekomst voor ons openschuift; dat ze ons meevoert door de wijden van het heelal, maar ook het nietige atoom voor ons ontgrendelt. We zijn getuige van spectaculaire ontwikkelingen, en daardoor wordt wel eens vergeten, dat de wetenschap ons ook op minder opvallende gebieden grote diensten bewijst.

Zo bij Unilever. Deze wijd verbreide onderneming maakt o.m. zepen, wasmiddelen, margarines, soepen, vleeswaren, en deze lijken de geest weinig

vaart te geven. Doch vergis U niet. Achter die alledaagse dingen ligt een wereld van menselijk weten en vernuft. Een wereld, waarin intensief aandacht wordt geschonken zowel aan de gedragingen van de mens als aan de bouw van moleculen; aan de wetten van de natuur en die van de economie; aan levende en aan dode materie.

En dat alles, omdat het produceren en verkopen van een alledaags iets als margarine wel anders is, doch niet minder gecompliceerd dan het bouwen van een tunnel of het droogleggen van een zee-arm.

den. Studiekringen voor de sociaal-economische vakken, die de repetitor vervangen en voor elke student open staan, kunnen de datum van het candidaatsexamen vroeger. Verder valt te denken aan het halveren van de boekenlijst voor Economische Aardrijkskunde. Tot een eventuele andere maatregel, het terugbrengen van het college Economische Geschiedenis tot één jaar, zou ik pas in het uiterste geval willen overgaan.

College lopen

De activiteiten van de vakstudie, die door een proces over auteursrechten een welhaast abortief einde vonden, deden de hoop herleven, dat het ogenblik zou naderen, waarop van Faculteitswege gestencilde dictaten verspreid zouden worden. De waarde van enige uren snelschrijfoefeningen heb ik nooit in kunnen zien. Het behandelen van de stof aan de hand van stencils is toch veel doeltreffender. Hoofdzaken kunnen uitputtend worden behandeld, terwijl minder belangrijke onderdelen afgedaan kunnen worden met „Dat leest U thuis maar eens door.” Ik geloof, dat een student er dan ook toe zal komen, thuis het college nog eens na te lezen in plaats van zijn dictaten in een hoek te smijten om ze er een week later uit op te vissen.

Dat het collegebezoek terug zou lopen, geloof ik niet. Als de Faculteit hier bang voor is, laat de regel dan zijn, dat de docent na het college aan elke student 1 exemplaar geeft. Een ander voordeel van gestencilde collegedictaten is, dat de docenten van elkaars verrichtingen kennis kunnen nemen. Daar ontbreekt nu wel iets aan, dunkt me.

Algemene indrukken

Na enige jaren het wel en wee in de Faculteit meegemaakt te hebben, kan ik zeggen, dat ik van mijn Amsterdamse keuze nooit spijt heb gehad. Naar wat ik van de andere economische faculteiten weet, is bij ons de student betrekkelijk vrij. Zoals uit het bovenstaande gebleken is, wordt aan die vrijheid getornd, maar per saldo valt het wel mee. Verheugend is, dat de Faculteit streeft naar het behoud van deze vrijheid en bv. niet weten wil

van verplicht collegebezoek. Ook specialisatie in de studie wordt niet in de hand gewerkt. De huidige doctoraalstudie is in dit opzicht behoorlijk in evenwicht, zij het iets te stringent wat betreft de bijvakken. Door de toevoeging van de leer van de financiering aan de bedrijfseconomische vakken dreigt voor toekomstige accountants dit evenwicht verbroken te worden.

Wel wordt naar mijn smaak in onze Faculteit teveel het accent gelegd op het uit het hoofd leren van feiten en namen. Natuurlijk heeft een beginnend student een kapstok nodig, waaraan hij zijn kennis en inzicht kan ophangen. In de candidaatsstudie (inleiding en beginselen) is hiervoor plaats te over. Doch na het candidaatsexamen moet men nalaten, de student in deze richting voort te dwingen. Mijn voorstel in het bovenstaande over het tweede jaar van de doctoraalstudie gaat uit van dit principe.

Het onderscheid in „kleine” en „grote” tentamens vindt waarschijnlijk zijn oorzaak in de wens, de studie niet te zwaar te maken. Over het algemeen komt hier van weinig terecht. Slechts 1 klein tentamen wordt werkelijk „klein” afgenomen. Van sommige vakken is het verschil in literatuurlijst miniem tot nihil. Herziening op dit punt is hard nodig.

Het aantal doctores is en blijft klein. Voorzover financiële redenen een belemmering tot promoveren zijn, kan de Faculteit hierin tegemoetkomen door stichting van een promotiefonds. Voor het drukken van de dissertatie zou een subsidie verleend kunnen worden. Contacten met het bedrijfsleven zouden moeten zorgen voor het op peil brengen en houden van dit promotiefonds. Zeker, er zijn bij het ministerie voorschotten voor promoties te krijgen, maar verwachten ook de hoogleraren van liberale huize alles van de overheid?

Tot besluit een suggestie om aan het doctoraal examen iets meer fleur te geven. Zou het niet aardig zijn, aan de verse doctorandus de „Inquiry” van Adam Smith aan te bieden? Eventueel zou aan de toekomstige ambtenaar de keus gelaten kunnen worden tussen Smith en Parkinson!

J. C. P. A. van Esch

Collegebloempjes

Diversiteitsfaktor:

Student: Welke claimformule moet men gebruiken?

Lector: Dat hangt af van het jaar waarin U bent aangekomen. (college: Financiering)

Uitval:

In het economisch leven zijn velen geroepen doch weinig uitverkoren en het verschil vindt U in de faillissementsstatistiek. (college: Externe organisatie)

Mijn moeder:

Die man had mijn vader kunnen zijn. U begrijpt dus, waar hij zijn kennis van zijden kousen vandaan heeft. (college: Kostprijs)

Voetnotenkunde en Citatologie

TWEE BELANGRIJKE HULPMIDDELEN DER HEDENDAAGSE WETENSCHAP

Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de Methodologie der Wetenschappelijke Expressie aan de Universiteit van Amsterdam op 29 februari j.l. door Dr. O. H. Wawelaar *).

Dames en Heren Bestuurders van Stad en Universiteit,
Dames en Heren Hoogleraren, Lectoren, Privaatdocenten en Assistenten,
Dames en Heren Studenten,
En voorts Gij allen, wier belangstelling of functie uit Uw aanwezigheid blijkt,

Zeer gewaardeerde toehoorders,

Het is nauwelijks voor tegenspraak vatbaar, dat de beoefening van wetenschappen in onze tijd zonder citaten en voetnoten ondenkbaar is geworden. Des te meer bevreemding moet het wekken, dat het gebruik van deze uiterst belangrijke hulpmiddelen nog steeds volkomen onwetenschappelijk en als het ware intuïtief geschiedt en nog nooit eerder het onderwerp is geweest van een wetenschappelijke analyse. Het stemt dan ook tot voldoening dat onze Faculteit, vooruitstrevend als steeds, op dit gebied een eerste stap heeft gezet door de instelling te bevorderen van een leerstoel, welke zich zal bezighouden met de ontwikkeling van deze instrumenten die ook voor de verdere ontplooiing van onze tak van wetenschap een *conditio sine qua non* genoemd kunnen worden.

Zoals alle verschijnselen, vertonen ook citaten en voetnoten een zekere mate van interdependentie. Bij citaten kunnen wij onderscheiden citaten in engere zin en die in ruimere zin. (Deze suggestieve indeling ontleen ik aan GOEDHART die er regelmatig zijn recent boek mee verluucht¹⁾). Dat de eerste categorie — de eigenlijke citaten — voorzien moet zijn van een bronvermelding, die het doelmatigst in een voetnoot kan geschieden (hier kom ik nog op terug) is zonder meer duidelijk. Tot de tweede categorie of on-eigenlijke citaten kunnen wij het gebied rekenen, dat zich uitstrekt van aanhalingen in de indirecte rede tot plagiaat. Het laatste gaat per definitie niet met bronvermeldingsvoetnoten gepaard. Bij de eerste categorie constateren wij dus een positief, bij de laatste groep een negatief or-

ganisch verband tussen citaat en bronvermeldingsvoetnoot²⁾.

De voetnoten kunnen wij indelen in verschillende klassen, waarbij het doel van de voetnoot het criterium is. Al naar dit doel kunnen wij de volgende klassen onderscheiden, waarbij de grenzen intussen niet scherp kunnen worden afgebakend:

1. Verwijzingsvoetnoten (w.o. bronvermeldingsvoetnoten): dit is de oudste en in principe meest ongecompliceerde soort. Over de evolutie die zich hier heeft voorgedaan straks meer.
2. Verduidelijkingsvoetnoten: duistere passages uit de tekst kunnen hier nader worden verklaard zonder dat het betoog zelf daarvoor behoeft te worden onderbroken. Tegen de andere mogelijkheid, de passages zelf minder duidelijk te maken, bestaan vaak bezwaren van uiteenlopende aard.
3. Compliceringsvoetnoten kunnen daarentegen aan een te helder lijkende passage worden toegevoegd om een misplaatste zelfoverschatting bij de lezer te voorkomen.
4. Relativeringsvoetnoten: wanneer bijvoorbeeld bij een exposé van vooren nadelen van een bepaalde theorie de voordelen op de lezer een te grote indruk zouden kunnen maken, dan kan een voetnoot het evenwicht herstellen door nogmaals de nadelen te onderstrepen.
5. Polemiseringsvoetnoten zijn o.a. door KLEEREKOPER vooral in de bedrijfs-economische literatuur tot grote bloei gebracht.

²⁾ J. L. MEY meent hier een organiek verband te zien, doch A. MEY betoogt met klem van redenen dat het verband organisch is. LIMPERG Jr., op wie beiden zich beroepen, is op dit punt niet duidelijk, van LIMPERG Sr. heb ik hierover niets kunnen vinden. De belangstellende lezer zij verwezen naar de interessante discussie over dit onderwerp in de recente bundel „Van Mey tot Mey” onder redactie van Dr. W. Vroomman.

¹⁾ C. GOEDHART: Hoofdlijnen van de leer der openbare financiën. 1958.

6. Autarke voetnoten, die er staan ter wille van zichzelf. De zin hiervan zal aanstonds duidelijk worden.

In beginsel zouden alle voetnoten ook in de tekst zelf kunnen worden verwerkt. Desgewenst zouden zij dan tussen haakjes kunnen worden geplaatst of gedrukt in een afwijkend lettertype. VAN DEN BERGH heeft zelfs meerkleurendruk aanbevolen: rood voor polemiseringsnoten, grijs voor relativiseringsnoten enz.³⁾ Niettemin wordt de leesbaarheid van de tekst door dergelijke onderbrekingen zeer verminderd. Slechts waar dit toch geen verschil meer maakt is verwerking van voetnoten (ook van verwijzingsvoetnoten) in de tekst verantwoord. Als voorbeeld van een auteur die verwijzingsvoetnoten in de tekst verwerkt noem ik HACCOÛ⁴⁾. Een voordeel is hier vaak de helderheid van het onderste deel van de bladzijde (clear-bottom books).

In het algemeen kan men het wetenschappelijk gehalte van een boek beoordelen naar het aantal voetnoten dat er in staat. Op deze methode wordt van niet-mathematische zijde wel eens kritiek uitgeoefend. De critici vergeten dat deze methode kwantificeerbaar en dus wetenschappelijk is, al zal men niet kunnen volstaan met de voetnoten ongewogen op te tellen. Om een auteur en zijn werk te kunnen beoordelen, zullen wij eerst zijn voetnoten nader moeten bezien. Zij kunnen ons inlichten omtrent zijn belezenheid (groep 1), zijn relativiseringszin (groep 4), zijn strijd lust (groep 5) enz. Door deze voetnoten na weging per categorie met een daartoe geëigende coëfficiënt te sommen en vervolgens te relateren aan de omvang van het werk krijgen wij de actieve voetnotencoëfficiënt van de schrijver of van een bepaald werk⁵⁾.

Op analoge wijze kan op grond van het aantal voetnoten dat anderen aan een boek of aan een auteur wijden de passieve voetnotencoëfficiënt van dit boek of deze auteur worden bepaald.

³⁾ Zulk een boek in meerkleurendruk zou eventueel door bedrijfs- en sociaal-economen gelezen kunnen worden met een bril van verschillende kleur.

⁴⁾ Prof. Dr. J. F. Haccoû: Handel en Marktwezen in goederen.

⁵⁾ Vgl. bv. de oratie van Prof. Dr. G. Th. J. Delfgaauw: De economische theorie en enkele economische bevolkingsproblemen. 1947.

28 pagina's na aftrek (van bedankjes en beloftes).

52 voetnoten. Ongewogen coëfficiënt 1,85. Na weging komt men tot een hoger resultaat, daar in één voetnoot vaak verschillende auteurs worden aangehaald.

Ik kan in dit verband niet nalaten te wijzen op het prachtige dissertatie-onderwerp dat de exacte mathematische bepaling van deze coëfficiënten aan veelbelovende jonge statistici biedt.

Thans kom ik terug op de rijke mogelijkheden van verwijzingsvoetnoten. In de eerste plaats kan men deze onderscheiden in interne (verwijzing naar andere bladzijden van hetzelfde boek) en externe (naar andere boeken). De externe vallen weer uiteen in reflectieve (verwijzing naar andere boeken van dezelfde auteur) en niet-reflectieve (naar andere auteurs). Tenslotte kent men naast de gebruikelijke ex post voetnoten (betrekkend hebbend op reeds verschenen werken) ook ex ante voetnoten (verwijzend naar nog te verschijnen boeken). De ex ante voetnoot is dynamisch: in een volgende druk moet hij dank zij een built-in-stabilizer in ex post omslaan.

Vooraf de reflectieve voetnoot biedt perspectieven. Zo verwijst VAN DER SCHROEFF in de derde druk van zijn boek over de kostprijs⁶⁾ in een reflectieve ex ante voetnoot naar zijn boek over kwantitatieve verhoudingen en verwijst dit laatste ons in een aantal reflectieve ex post voetnoten⁷⁾ weer naar het eerste terug. Deze kringloop⁸⁾ kan uiteraard aanzienlijk worden uitgebreid. Een auteur kan op deze wijze zijn gehele oeuvre beleefd aanbevelen. Zelfs is het mogelijk d.m.v. niet-reflectieve voetnoten andere auteurs er in te betrekken, doch men loopt dan het risico dat deze de lezer niet meer terug verwijzen doch hem in hun eigen kringloop trachten op te nemen⁹⁾. Niettemin wordt het risico wel eens aanvaard om de beschuldiging van „bibliografisch narcisme” te ontgaan¹⁰⁾.

Met name de jonge doctorandus, die zijn proefschrift in feuilletonvorm in de vakbladen laat verschijnen alvorens er mee in de Aula te treden, kan van dit soort voetnoten profijt trekken. Ex post verwijst hij naar reeds verschenen en ex ante naar nog te verschijnen eigen

⁶⁾ Prof. Dr. H. J. van der Schroeff: De leer van de kostprijs, 3e druk.

⁷⁾ Prof. Dr. H. J. van der Schroeff: Kwantitatieve verh. en econ. proport.

⁸⁾ Dit verschijnsel is voor het eerst wetenschappelijk geformuleerd door Prof. Dr. A. Mey in zijn kringlooptheorie (zie zijn opstel: „Alles draait”).

⁹⁾ Zoals men ziet is naast de product differentiatie de reflectieve voetnoot een machtig en vaak eenvoudiger middel voor de boekenproducent om zich een deelmarkt te verschaffen.

¹⁰⁾ Zie Prof. Dr. P. Hennipman in De Economist van oktober 1958.

werk¹¹⁾). Dat de methode **betrekkelijk** weinig wordt toegepast, is wellicht te wijten aan de moeite die niet-mathematisch en -statistisch geschoolde promovendi hebben om hun reflectieve voetnotencoëfficiënt te maximeren.

De Nederlandse auteur met de grootste actieve voetnotencoëfficiënt is ongetwijfeld HENNIPMAN; hij heeft de toegepaste voetnotenkunde in ons land tot een hoge graad van ontwikkeling gebracht. Ik denk hier o.m. aan de door hem van belangwekkend commentaar voorzien bundel voetnoten die hij ter gelegenheid van het jubileum van de Rijkspostspaarbank heeft uitgegeven. Hoe jammer echter dat een auteur met zijn besef voor het betrekkelijke der dingen nu juist de voetnoten absoluut stelt en ze niet voorziet van relativerings- en andere voetnoten. Eerst bij ANDRIESEN (zou hij voortbouwen op het werk van de zojuist genoemde auteur?) vinden wij voetnoten van voetnoten, dus dus zgn. voetnoten van de tweede orde¹²⁾. Tot voetnoten van hogere orde komt echter ook hij niet, hoewel het duidelijk is dat deze grens volkomen arbitrair moet worden geacht. In beginsel dienen wij hier te werken met een oneindige reeks, zoals tot uitdrukking is gebracht in het bekende model van DROSTE. In ieder geval zal men de reeks moeten voortzetten, tot de isokwant de isokwibus snijdt.

¹¹⁾ Dit verklaart het moderne fenomeen van artikelen, waarvan de enige pointe schijnt te zijn dat de auteur blijkens de voetnoten ook andere, soortgelijke artikelen heeft geschreven.

¹²⁾ Dr. J. E. Andriessen: De ontwikkeling van de moderne prijstheorie. 1955.

Dames en Heren Bestuurderen van Stad en Universiteit,

Ik dank U voor het door U in mij gestelde vertrouwen. Ik kan U de verzekering geven, dat ik dit niet zal beschamen.

Mijne Heren Hoogleraren en Lectoren van onze Faculteit,

Het is mij een waar genoegen, Uw gelederen binnen te dringen. De bijzonder vriendelijke wijze, waarop U voor mij opzij ging wanneer ik daarbij per ongeluk op Uw tenen trapte, heb ik zeer weten te waarderen.

Dames en Heren Studenten,

Het is nu eenmaal de gewoonte, dat een optredend Hoogleraar zich ook nog tot U richt. Ik ben voor U geen onbekende. In talloze voetnoten zijt Gij mij reeds tegengekomen; de door mij verzamelde en uitgegeven gulden citaten staan ongetwijfeld in Uw boekenkast.

Weet dan, dat ik meer voor U zal zijn dan gewoon docent. Hoeveel meer, weet ik echter nog niet precies. Groot is Uw aantal, en veel en belangrijk ander werk vraagt daarnaast mijn aandacht. Wanneer U echter iets van mij moet hebben, kunt U zich altijd vol vertrouwen wenden tot mijn assistent, of indien ook hij verhinderd is, tot zijn assistent. Zij zullen U in mijn geest afhandelen.

Ik heb 't gezegd.

* De rede zal t.z.t. in druk verschijnen. Bovenstaande versie is een zo goed mogelijke weergave, op grond van notities, door redacteur A. Szász.

Ontvangen litteratuur

Tien jaar spurwerk

Op 14 februari 1959 bestond de Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam 10 jaar. De viering hiervan deed het opleidingsinstituut vergezeld gaan van een werkje, genaamd: Tien jaar spurwerk.

Hieruit blijkt, welke activiteiten in de korte bestaansduur reeds zijn ten toon gespreid en in hoeverre de doelstellingen zijn verwezenlijkt.

Uit de behoefte aan een centrum voor economisch onderzoek op velerlei gebied en de gedachte de studenten actief aan de praktische wetenschappelijke arbeid te laten deelnemen (o.a. door stages en assistentschappen) werd de instelling geboren.

De absolute cijfers tonen aan, dat de bijdrage aan de vorming van de studen-

ten in ruime mate heeft plaatsgevonden:

Van de oprichting af zijn 17 doktorandi en 49 kandidaten in de economische wetenschappen aan de stichting verbonden geweest en heeft het aantal studenten, dat, als regel na het kandidaatexamen, de stage op de stichting heeft vervuld, in totaal 79 bedragen, waarvan 46 sedert 1954 toen de stage verplicht werd gesteld.

De wetenschap is gediend door — soms niet gepubliceerde — onderzoekingen voor overheid en bedrijfsleven en door een aantal belangwekkende publikaties, zoals over het Amsterdamse Taxivraagstuk, de Nederlandsche Converteerbare Obligaties en het Luchthavenvraagstuk.

Voor de onderzoekingen hierbij maakte men vaak gebruik van de enquetering.

Redaktie

Concentratie van bedrijven en Euromarkt

Het is wellicht dienstig alsnog de aandacht te vestigen op de reeds in maart 1958 verschenen brochure van de Amsterdamsche Bank N.V. over Concentratie van bedrijven en Euromarkt.

De titel suggereert de bespreking van het verband, dat tussen concentratie van bedrijven en euromarkt bestaat. Dit wordt echter slechts aangestipt. De schrijver geeft een summier verhandeling over die concentratievormen, welke eventueel van belang zijn voor de markt.

Na de structuurveranderingen te heb-

ben aangegeven in de laatste eeuw die de belangstelling voor concentratie te weegbrachten worden twee vormen van blijvende horizontale concentratie besproken, te weten:

- a. de holding-maatschappij;
- b. de N.V.-werkmaatschappij.

Hierbij staan als hoofddoeleinden voorop het streven naar een optimale kostenstructuur en het verwerven van een krachtiger marktpositie. Als voornaamste problemen worden beschouwd die betreffende personeelswaardering en fiscus.

Voor belangstellenden ligt de brochure bij de redactie ter inzage.

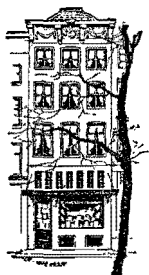
Redactie

Lijst met geslaagden voor het kandidaats-examen over de periode 18 december 1958—7 maart 1959.

1635	30-1-'59	Mej. C. L. van Gelderen	1643	13-2-'59	C. Th. O. Mulié
1636	"	J. Th. Degenkamp	1644	"	S. A. Heijmans
1637	"	N. C. Visser	1645	"	J. G. W. van der Pol
1638	"	R. van Ommen	1646	19-2-'59	Ph. A. Keller
1639	6-2-'59	R. G. Knol	1647	"	C. B. O. Brussee
1640	"	L. C. J. Anema	1648	6-3-'59	M. Bijvoet
1641	"	W. Back	1649	"	J. van Binsbergen
1642	"	J. K. Rosenblatt			

Lijst met geslaagden voor het doctoraal-examen over de periode 20 december 1958—6 maart 1959.

953	27-1-'59	G. Ch. C. Pels Rijcken	958	20-2-'59	R. Dingemans
954	31-1-'59	G. M. Kostermans	959	24-2-'59	A. Morreau
955	9-2-'59	C. M. Dekhuijzen	960	5-3-'59	P. Vroom
956	17-2-'59	Mej. Siem Swan Nio	961	"	M. A. Kostelijk
957	19-2-'59	H. van der Weel			

Zojuist verschenen:

Prof. Dr. S. KLEEREKOPER,

VERGELIJKEND LEERBOEK DER BEDRIJFSECONOMIE, deel II

483 pag., f 27.50

De Academische Boekwinkel

P. H. VERMEULEN n.v.

Grimburgwal 13 t/o 't Binnengasthuis Amsterdam-C.

Tel. 48312 - 41674

P. VELTHUYS Cz.

econ. drs.

Repeteert

Candidaatsexamen:

Sociale en Bedrijfseconomie

Doctoraalexamen:

Bedrijfseconomie

Marnixstraat 290 - Kamer 309 - Amsterdam-W.

Spreekuur: Woensdag 3 tot 4 uur.

Tel. Zaandam (K 2980) 3315, s'avonds en weekend.

Elke morgen àl het nieuws in

de Volkskrant

dus óók elke morgen de

VOLLEDIGE koersen van de

Amsterdamse Beurs

W. GRADER

Econ. Drs

repeteert

Doctoraal examen:

Sociale en Bedrijfseconomie

ROERSTRAAT 102 hs

TELEFOON 717915

K. DE POUS

ECON. DRS

VEERSTRAAT 8

Amsterdam-Z.

Telefoon 71.55.88

repeteert voor

CANDIDAATS- EN DOCTORAAL-EXAMEN

de onderdelen

SOCIALE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE